

Petr Macháček

Hnízdění čápa bílého (*Ciconia ciconia*) na okrese Břeclav

Stromové hnízdo u Lednice

Čáp bílý je všeobecně známý pták, hnízdící zpravidla v blízkosti lidí. Ovšem na jižní Moravě to platí jen částečně. Tady totiž čápi hnízdili převážně na stromech v lužních lesích a doposud tento způsob hnízdění přetrvává.

Při prvním sčítání hnízd na území Moravy a Slezska (PLACHETKA 1934) bylo zjištěno pouze 76 hnízd, z toho bylo 60 v lesích nívy Moravy a Dyje. Celostátní sčítání hnízd se opakovalo v roce 1958 a v roce 1974 a pak pravidelně po deseti letech. V roce 2014 bylo v České republice evidováno 1 231 hnízd, z toho 783 obsazených. Umístěny byly následovně: 49 % na vysokých komínech, 14 % na komínech a střeších domů, 16 % na umělých podložkách, 14 % na sloupech a 7 % na stromech (NYKLOVÁ-ONDROVÁ – POJER – LACINA – VERMOUZEK – KAMINIECKÁ – ČEJKA – CHVAPIL – MACHÁČEK – MAKON – MOLITOR – PRÁŠEK – VLAŠÍN – VLČEK – VRÁNA – TOMAN – ZANÁT 2016).

Do evidence hnízd čápů na převážné části okresu Břeclav jsem se zapojil v roce 1984 a od té doby ji provádím každoročně. Pro lužní lesy jsou typická stromová hnízda čápů a vytváření menších hnízdních kolonií, se kterými se u nás nikde mimo okres Břeclav a Hodonín nesetkáme. Byl jsem dokonce svědkem vzniku i zániku několika kolonií. Určitě dost stará byla kolonie u Obelisku (rezervace Květné jezero) nedaleko Lednice, kde hnízdilo pravidelně kolem deseti párů čápů. V letech 2004 až 2008 zde bylo obsazeno šest hnízd, v roce 2009 čtyři, avšak od roku 2010 již žádné. S velkou pravděpodobností došlo k přestěhování čápů na nedaleký Zámecký rybník v Lednici, kde do roku 2005 hnízdil jeden pár a pak do roku 2009 dva páry. V roce 2010 zde zahnízdilo deset párů a deset až dvanáct párů zde hnízdí doposud.

Další kolonie vznikla postupně na Křivém jezeře u Nových Mlýnů. Počátkem osmdesátých let minulého století zde hnízdil jeden až dva páry. Jejich počet narůstal, až koncem devadesátých let zde bylo deset párů, pak nastal poměrně rychlý pokles až na jeden pár a od roku 2006 zde nehnízdí již žádný. V tomto případě však nebyl patrný žádný přesun na

Hnízdo na umělé podložce, Mariánský dvůr

Hnízdo na komíně, Nové Mlýny

jinou lokalitu. Obdobnou situaci jsem zaznamenal na Sekulské Moravě, části lužního lesa nedaleko soutoku Dyje s Moravou. V osmdesátých letech zde hnízdily tři páry, v devadesátých letech pět až osm párů. V roce 2001 stoupl počet hnízdících párů na dvanáct, pak se poměrně prudce vrátil na původní tři páry a od roku 2008 zde již nehnízdí žádný.

Čápi opustili všechny hnízdní kolonie po obsazení těchto lokalit orly – buď královskými, nebo mořskými.

Ve čtyřicátých letech minulého století sledoval hnízdění čápů v dolním Pomoraví Balát (BALÁT 1949). Je zajímavé, že na území Soutoku zaznamenal pouze pět hnízd – dvě na Pohansku a tři na Lánech. V roce 1984 zde hnízdilo již 17 párů, počet postupně narůstal a vyvrcholil v roce 2001, kdy zde bylo obsazeno 41 hnízd. Počet hnízdících párů pak poměrně rychle klesal a v současnosti zde hnízdí jen osm párů.

Na sledovaném území okresu Břeclav z 31 obsazených hnízd v roce 2018 bylo 18 (58 %) na stromech (15 na dubech, tři na topolech), pět (16,1 %) na umělé podložce, čtyři (12,9 %) na komínech na budovách, tři (9,7 %) na vysokých komínech a jeden (3,2 %) na sloupu. Nápadné je vysoké zastoupení hnízd na stromech, které zde, stejně jako v sousedním okrese Hodonín, doposud přetrvává. Na zbývajícím území České republiky jsou takto umístěná hnízda ojedinělá.

Čáp bílý v 19. století hnízdil nepoččetně pouze na jižní Moravě a na Třeboňsku a Píseku v Čechách, během 20. století se rozšířil téměř na celé území České republiky (ŠTASTNÝ – BEJČEK – HUDEC 2006). Jeho rozšíření se neudálo na úkor přesunu z tradičních hnízdišť, nýbrž se jednalo o celkový nárůst populace čápů.

Počet obsazených hnízd, hnízd s mláďaty a počet vyvedených mláďat v letech 1984 až 2018 je patrný z grafů. Jsou uvedeny tři grafy: jeden z celého sledovaného území (celý okres Břeclav kromě tří okrajových hnízd a také hnízd na Tvrdonicku), v dalších dvou grafech jsou údaje rozděleny na Soutok a na zbývajícím území (hnízda z obcí i lužních lesů, v současnosti převážně od Lednice). Občas jsou zde patrné značné výpadky v počtu vyvedených mláďat, což je způsobeno především průběhem počasí v červnu a počátkem

Hnízdo na stromě po odtěžení okolního porostu

Čápi a volavka, Volavčí ostrov na Zámeckém rybníku

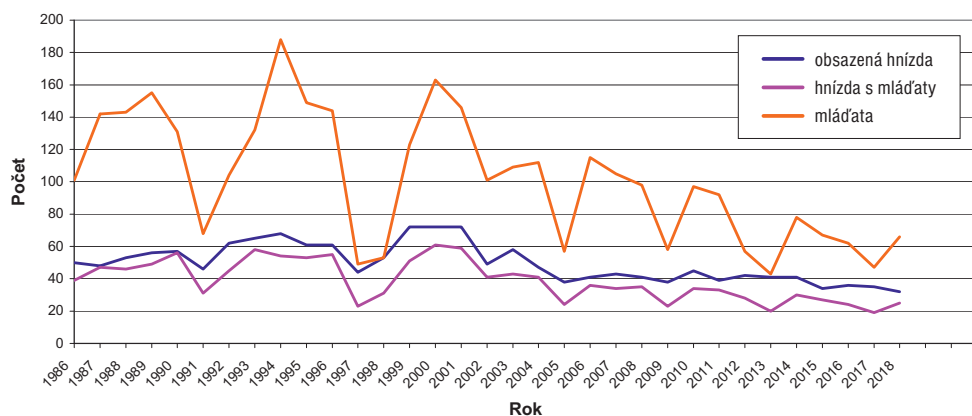
července. Při chladném a déletrvajícím deštivém počasí mohou mláďata prochladnout a uhynout (za zmínku určitě stojí záplavový rok 1997).

V souhrnném grafu za celé sledované území je zřetelný nárůst hnízdících čápů s vyvrcholením na přelomu tisíciletí, pak následuje setrvalý pokles. Ten je způsoben především poklesem počtu hnízdících čápů na Soutoku (viz graf 2). Z grafu, kde jsou zahrnuta hnízda z území s výjimkou Soutoku (viz graf 3), se pokles neprojevuje, nápadné jsou však dva roky – a to 2005 a 2013 – s velmi malou úspěšností hnízdění.

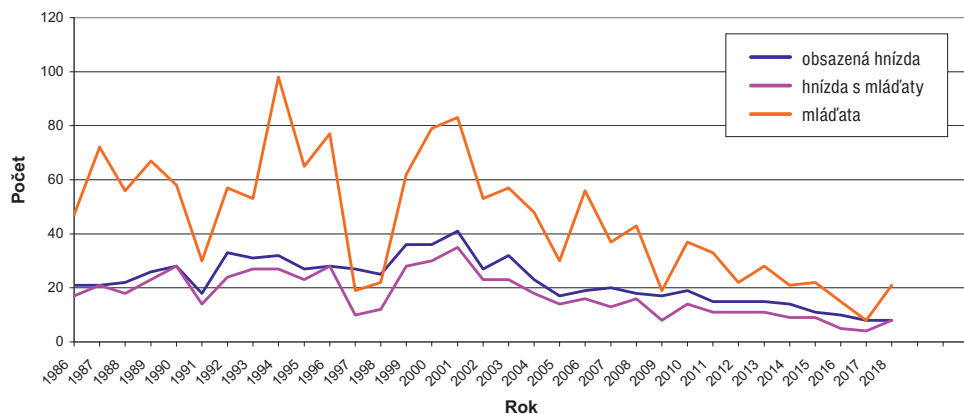

Stavba hnízda, Volavčí ostrov na Zámeckém rybníku

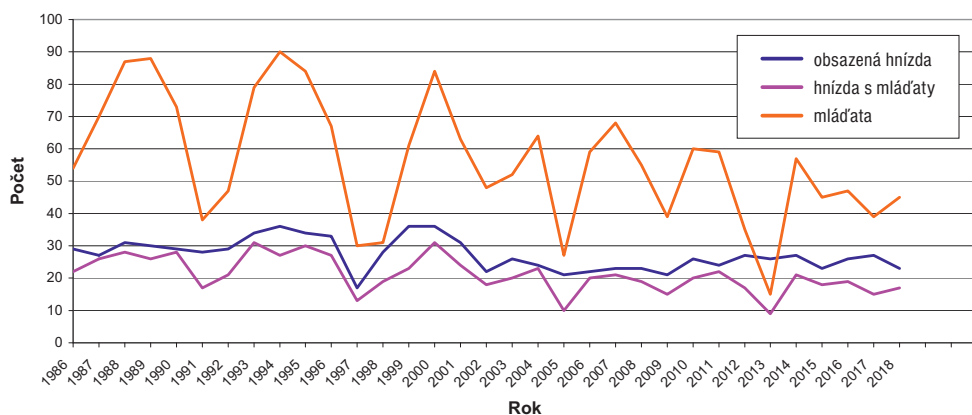
Graf 1 – celé sledované území (okres Břeclav)

Graf 2 – oblast Soutoku

Graf 3 – zbývající část území (obce a lužní lesy okresu Břeclav s výjimkou Soutoku)

Literatura

- BALÁT, F. 1949: Příspěvek k nidobiologii a chorologii čápa bílého a černého v dolním Pomoraví, Brno.
- NYKLOVÁ-ONDROVÁ, M. – POJER, F. – LACINA, D. – VERMOUZEK, Z. – KAMINIEC-KÁ, B. – ČEJKA, J. – CHVAPIL, S. – MACHÁČEK, P. – MAKOŇ, K. – MOLITOR, P. – PRÁŠEK, V. – VLAŠÍN, M. – VLČEK, J. – VRÁNA, J. – TOMAN, A. – ZAŇÁT, J. 2016: Výsledky 7. mezinárodního sčítání čápa bílého (*Ciconia ciconia*) v České republice v roce 2014 – dlouhodobý vývoj početnosti, umístění hnízd a reprodukční úspěšnosti, Sylvia, roč. 52, s. 17–33.
- PLACHETKA, K. 1934: Hnízdění čápa bílého v zemi Moravsko-slezské v roce 1934, Sborník zoologického oddělení Národního musea v Praze, roč. 1, s. 22–23.
- ŠŤASTNÝ, K. – BEJČEK, V. – HUDEC, K. 2006: Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 2001–2003, Praha.

Fotografie autor článku

Petr Macháček

White stork nesting (*Ciconia ciconia*) in the Břeclav district

The author of the article has been monitoring the nesting of white storks in the Břeclav district every year since 1984. The article contains graphs showing the number of occupied nests, the number of nests with the young and the number of the young hatched off. Nesting sites in the entire district are divided into two areas: the Soutok area (floodplain forest) and the rest of the territory. There is a noticeable trend in the decline of nests at Soutok.

White stork is a bird usually nesting near people, but in South Moravia it applies only partially. The storks here have always nested mainly on trees in floodplain forests and so far this nesting type prevails. In 2018 in Soutok area 58 % of recorded nests were on trees; for comparison in 2014 in the whole Czech Republic there were only 7 % of nests on trees.